

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Suomen nuorisovaltuustojen liitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston periaatepäätöksestä suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry (myöhemmin Nuva ry) toimii Suomen nuorisovaltuustojen ja muiden vastaavien nuorten vaikuttajaryhmien edunvalvonta-, palvelu- ja yhteistyöjärjestönä sekä edistää lasten ja nuorten osallisuutta yhteiskunnassa. Suomalaiset nuorisovaltuutetut ovat keskimäärin 13-18-vuotiaita joten lausuntomme on lausuttu heidän näkökulmastaan.

Nuva ry pitää periaatepäätöksen sisältöä harkittuna ja tarkoituksenmukaisena. Luonnoksessa on otettu laajasti huomioon demokratiapolitiikalle oleelliset ja ajankohtaiset epäkohdat, huomioiden myös eri vähemmistö- ja erityisryhmät, kuten nuoret.

Nuorten osallisuus ja halukkuus osallistua ovat kriittisen tärkeitä, kun puhutaan demokratian tulevaisuudesta. Nuorista kasvaa seuraava sukupolvi, jonka tulee ottaa vastuu kaikilla päätöksenteon tasoilla. Demokratian jatkuvuus ja vahvuus syntyy siitä, että jokainen sukupolvi pääsee jatkamaan edeltäjien työtä saumattomasti. Tämä edellyttää nuorten osallistamista, innostamista ja kouluttamista demokratiaan. Osallistaminen yhteiskunnalliseen toimintaan ja kansalaisyhteiskunnan jäseneksi on myös tärkein tapa ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja radikalisoitumista. Nuorten osallistaminen ei siis koskaan mene hukkaan.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Vaalijärjestelmän uudistaminen*
- *Vaalien turvallisuuden vahvistaminen*
- *Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto*
- *Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen*

Nuva ry esittää yhtenä toimenpiteenä demokratian vahvistamiseksi ja laajentamiseksi äänestysikärajan alentamista. Alle 18-vuotiailla on yhteiskunnallisia velvollisuuksia, mutta ei oikeutta osallistua edustuksellisen demokratian peruspilariin eli äänestämiseen. Kuten periaatepäätöksessäkkin on huomioitu, suomalaiset nuoret ovat poikkeuksellisen kiinnostuneita politiikasta ja vaikuttamisesta. Lisäksi nuoret osallistuvat aktiivisesti kansalaisyhteiskuntaan esimerkiksi nuorisovaltuustoissa ja opiskelijakunnissa. Nuoret ovat tiedostavia ja kiinnostuneita heitä koskeviin asioihin vaikuttamisesta, ja äänestysikärajan alentaminen 15 vuoteen tasavertaisi nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa. 15 vuotta on Suomessa myös rikosoikeudellisen vastuun ikäraja. Nuva ry näkee, että vastuiden lisäksi nuorilla kansalaisilla tulisi olla myös demokraattisia oikeuksia vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Nuva ry on pettynyt, että tätä keinoa ei ole tuotu esiin periaatepäätöksen pohdinnoissa.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Periaatepäätöksessä nostettiin esiin nuorisovaltuustojen rooli nuorten osallisuuden edistämisessä. Luonnoksessa oli kuulutettu sen perään, että nuorisovaltuustojen inklusiivisuutta tulisi selvittää (kuntien toimesta). Nuva ry jakaa huolen vähemmistöihin ja muihin aliedustettuihin ryhmiin kuuluvien nuorten osallisuudesta. Nuva ry pyrkii omassa toiminnassaan pitämään osallistumisen kynnyksen matalana ja edistää vähemmistöryhmiin kuuluvien osallistumista noudattamalla mm. turvallisemman tilan periaatteita ja omaa yhdenvertaisuussuunnitelmaansa. Lisäksi vammaisten

nuorten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia kartoitetaan vuoden 2022 nuorisovaltuustoselvityksessä, joka toteutetaan yhteistyössä Vamlasin kanssa.

Nuorisovaltuustojen toimintaa tulee jatkuvasti kehittää, ja tässä työssä kunnilla ja hyvinvointialueilla on merkittävä rooli. Kunnissa ja hyvinvointialueilla tehtävät päätökset nuorisovaltuustojen roolista, oikeuksista ja mahdollisuuksista määrittelevät pitkälti, kuinka osallistavaa paikallisen nuorisovaltuuston toiminta todellisuudessa on. Nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin saattaa vaikuttaa jopa yksittäisten valtuutettujen mielipiteet, joka tekee vaikuttamismahdollisuuksista alueellisesti eriarvoisia. Nuorten osallisuuden edistäminen on siis pitkälti kiinni olemassa olevien demokraattisten rakenteiden avoimuudesta ja kiinnostuksesta nuorien asiaa kohtaan. Vuoden 2021 nuorisovaltuustoselvityksen (1) mukaan neljäsosalta nuorisovaltuustoista puuttuu puhe- ja läsnäolo-oikeus kunnanvaltuustossa. Nuorisovaltuustoille on taattava lautakuntaedustus jokaiseen kunnan lautakuntaan sekä valtuustoon ja kunnanhallitukseen. Lisäksi nuorisovaltuustoille on taattava suora aloiteoikeus kunnanvaltuustoissa. Toiminnan ylläpitäminen vaatii kunnilta myös nuorisovaltuustojen resurssien turvaamista, ottaen huomioon sekä rahallisen tuen että työntekijäresurssin.

Nuorten osallisuus ja nuorten äänen kuuluminen kunnissa ja hyvinvointialueilla on turvattu lainsäädännöllä, joka velvoittaa nuorisovaltuuston ylläpitämiseen. Samanlainen nuorten lakisääteinen edustus puuttuu kuitenkin kokonaan kansalliselta tasolta. Joissain yksittäisissä lakivalmisteluissa, kuten periaatepäätöksessäkin mainitussa ilmastolaissa, on otettu laajasti käyttöön nuoria osallistavia toimia kuten kansalaisdialogeja. Tällaisiin osallistamisen muotoihin kansallisella tasolla ei ole kuitenkaan mitään vaatimusta tai velvoittavaa lakia. Nuva ry peräänkuuluttaakin kansallisella tasolla etsittävien keinoja nuorten, etenkin alaikäisten systemaattisempaan osallistamiseen päätöksenteossa. Tällaisesta yhtenä esimerkkinä on periaatepäätöksessä mainittu Digiraati, joka on askel kohti vakiintuneempaa osallistamista. Nuva ry haluaa kuitenkin muistuttaa, ettei nuorten vaikuttamista voida kuitata yhdellä verkkosivulla, vaan monipuolisia vaikuttamisen kanavia ja keinoja tulisi kehittää edelleen. Kehittämistyössä tulisi ottaa huomioon nuorten moninaisuus ihmisryhmänä ja huolehtia siitä, että erilaisille ja eritaustaisille nuorille luodaan tilaisuuksia tulla kuulluksi.

1)

https://static1.squarespace.com/static/52d3ccd7e4b0d1fda0b2e96c/t/61b8ab41383f9b0e202d8088/1639492419678/nuorisovaltuustoselvitys2021_verkkoon.pdf

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- ***Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.***
- ***Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen***

osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.

- *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.*
- *Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).*
- *Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.*
- *Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.*
- *Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.*

-

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- *Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.*
- *Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.*
- *Lainsäädäntöprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.*

-

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistuminstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*

- **Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.**
- **Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.**

Periaatepäätöksessä on tuotu esille kattavasti keskustelukulttuurin ja etenkin sosiaalisen median alustojen ongelmat liittyen yhteiskunnallisen keskustelun käymiseen. Nuva ry haluaa kuitenkin vielä huomauttaa, että huonontunut keskusteluilmapiiri ja etenkin vaikuttajiin kohdistuva vihapuhe, häirintä ja hiljentäminen vaikuttaa erityisesti nuoriin. Tilastokeskuksen (2) mukaan nuoriin kohdistuva verkkohäirintä on yleisempää verrattuna muihin ikäryhmiin, ja häirintä kohdistuu etenkin naisiin ja vähemmistöihin. Keskusteluilmapiiriin ja vaikuttamisrauhaan liittyvät toimenpiteet tulee siis tehdä nuoret erityisesti huomioiden.

Yhteiskunnan tehtävä on turvata lapsia ja nuoria, ja taata kaikille turvallinen ympäristö kasvaa, oppia ja ilmaista itseään. Tämä velvollisuus koskee myös vaikuttamisrauhaa sekä turvallista ympäristöä netissä ja sosiaalisen median alustoilla. Nuorten kiinnostus politiikkaa ja vaikuttamista kohtaan on korkea, mutta negatiiviset kokemukset, kuten häirinnän kohtaaminen, voivat vaikuttaa negatiivisesti vaikuttamisintoon. Pahimmassa tapauksessa nuoret pettyvät demokraattisiin prosesseihin, mikäli heidän osallistumistaan ei turvata.

2) https://www.stat.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tau_029_fi.html

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa
Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- **Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.**
- **Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.**
- **Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.**
- **Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.**
- **Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.**
- **Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.**

Nuorten osallisuutta edistävänä järjestönä Nuva ry pitää erittäin tärkeänä sitä, että etenkin nuorten osallisuuden ympärille syntyneet kansalaisyhteiskunnan rakenteet olisivat vahvoja. Osallisuuden ja demokraattisen osallistumisen edistäminen vaatii resursseja. Demokratiapoliittisessa luonnoksessa mainittiin kansalaisjärjestöjen resurssit vain yksittäisiin teemoihin, kuten mediakasvatukseen liittyen. Järjestöjen tilanne on murroksessa ja monissa järjestöissä eletään epävarmoja aikoja. Olisikin tärkeää, että järjestöjen tekemän työn arvo nähtäisiin, ja järjestöjä oltaisiin valmiita tukemaan tarvittavissa määrin. Järjestöjen tekemä demokratiakasvatustyö on korvaamattoman tärkeää, ja järjestöjen toimintaan osallistuminen on monille nuorille ensimmäinen askel aktiivisena kansalaisena.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehtotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- ***Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.***
- ***Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.***
- ***Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.***
- ***Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).***

-

Pohjanvirta Aino
Suomen Nuorisovaltuustojen liitto ry.